

Др Момчило Сакан, пуковник*

У реферату се указује на три значајне целине у вези с класификацијом и идентификацијом војних наука. Прва се односи на етичке и методолошко-епистемолошке потешкоће, друга на проблеме идентификације критеријума класификације и трећа на најповољнију варијанту класификације војних наука. Основне потешкоће етичке природе односе се на сукобе између појединачних, групних и општих интереса. У том сукобу често појединачни и групни интереси добијају већи значај, што доводи до запостављања општих интереса војних наука.

Превазилажење тих сукоба подразумева непристрасност истраживача и спремност да се сопствена теорија изложи најоштријим проверама и, у случају неуспеха, одбаци без обзира на личне интересе и тренутни статус истраживача.

Потешкоће епистемолошко-методолошке природе најчешће су резултат недовољног уважавања дијалектичког јединства методолошког есенцијализма и номинализма.

Основни критеријуми за класификовање војне науке јесу: општост, природа објекта наука, повезаност наука и научних дисциплина, рационалност, значај науке, стање реалне праксе, прагматичност, сличност и разлике, припадност матичним наукама и изграђеност конституенаса науке. Ниједан од тих критеријума појединачно није довољан за ваљану класификацију војних наука, па се предлаже вишекритеријумски приступ, који ће обезбедити прагматичну, рационалну и ефикасну организацију војних наука. На основу таквог прилаза, долази се до закључка да су војне науке: стратегија, оператика и тактика, односно оне науке које су, према досадашњим конвенционалним решењима, чиниле научне дисциплине ратне вештине.

Проблем класификације војних наука био је предмет расправе и на првом симпозијуму,¹ али сагласност у вези с тим није остварена. После симпозијума о том проблему је често расправљано и писано у војним часописима, али то није дало очекиване резултате. Теоретичари који се баве том проблематиком слажу се, углавном, у томе да проблем постоји и да су потешкоће у његовом решавању веома велике, али да ће његово ваљано решење, највероватније, морати да сачека нека боља времена. Потешкоће везане за класификацију војних наука су бројне. Према природи настанка, основне су потешкоће етичке и епистемолошко-методолошке природе.

* Војна академија Војске Југославије – Београд.

¹ Први симпозијум о војној науци одржан је код нас 1970. године.

Потешкоће *етичке* природе су најчешће одраз општег стања у науци и друштву. Није само реч о епистемолошким потешкоћама одређења научности етике уопште (и војне етике посебно) и њеном месту у односу на друге науке. Реч је, пре свега, о проблемима аксиолошког карактера, односно о оним проблемима који се односе на моралне вредности. Дакле, реч је о усаглашавању односа² између појединачног понашања и појединачне одлуке, с једне, и захтева војне науке, с друге стране.³ У том процесу усаглашавања односа најчешће се општи интерес војне науке јавља као отуђена сила, настала у сукобу појединачних и групних интереса. Превазилажење тих сукоба подразумева непристрасност истраживача и спремност да се сопствена теорија изложи најштријим проверама и у случају неуспеха – одбаци, без обзира на личне интересе и тренутни статус истраживача. Права наука је могућа само ако јој је у основи етика.

Потешкоће *епистемолошко-методолошке* природе најчешће су резултат једностраног схватања методолошког есенцијализма, који указује на три значајна елемента у сазнању: суштину, дефиницију и име. Изгледа да се тај први елемент (суштина) најчешће запоставља. Обично се полази од дефиниције (без суштине), а затим се тражи име (односно термин), и тако се та два елемента врте у круг.

Очигледан доказ за такав приступ јесте и чињеница да је о проблемима дефинисања и класификовања војних наука расправљано и на првом симпозијуму о војној науци, али се од тада није отишло даље од почетка. Наиме, још увек се дискутује о томе да ли постоји систем војних наука или не, да ли је ратна вештина наука или није, да ли има изграђене конституенсе или нема, шта је предмет а шта објект војне науке и да ли је назив ратна вештина примерен називу науке или јој треба дати неко друго име, на пример ратоводство, полемистика, иринологија и слично. Дакле, пуних четврт века схоластичких расправа није дало ваљане резултате, пре свега због тога што је запостављена суштина изградње теорије.

Друга потешкоћа методолошке природе односи се на немогућност идентификације ваљаних критеријума на основу којих би било могуће експлицитно изјашњавање о класификацији војних наука. У ствари, не постоји ниједан појединачни критеријум на основу којег би се у потпуности (без остатка) војне науке и научне дисциплине могле сврстати у одређене групе или класификаторске низове. Зато је потребан мулти-критеријумски прилаз, али и конвенционално-прагматично одређење којим ће се уважити основни интереси војне науке.

² У моралу је, како наглашава Глигорије Зајечарановић, увек реч о међуљудским односима, чак и онда када изгледа да је у питању однос субјекта према самом себи, према обичним стварима у свету који га окружује, и то просто зато што је човек друштвено биће, а морал је само један облик друштвених односа (Г. Зајечарановић, *Дијалектика људског света*, „Центар за политичке студије“, Нови Сад, 1969, стр. 159).

³ Опширније у: А. Хелер, *Свакодневни живот*, „Нолит“, Београд, 1978, стр. 131–134.

Основни критеријуми према којима би се могле класификовати војне науке јесу: општост, објект наука, улоге знања појединих наука, повезаност наука и научних дисциплина, рационалност, значај науке, стање реалне праксе, прагматичност, сличности и разлике, припадност матичним наукама и изграђеност конституенаса науке. Сви ти критеријуми су значајни и заслужују детаљнију експликацију, али су за ваљано одређење војне науке најзначајнији критеријуми: повезаност наука и научних дисциплина, рационалност, стања реалне праксе и прагматичност.

Критеријум *повезаности наука и научних дисциплина* указује на неоспорну чињеницу да су све науке и научне дисциплине међусобно тесно повезане. Строго научно посматрано, не може се издвојити и изоловано посматрати ниједан проблем а да он, истовремено, није предмет интересовања и многих других наука, интердисциплинарно и мултидисциплинарно повезаних. Као потврда таквог стања може се навести и чињеница да су многе нове науке и научне дисциплине настајале управо на споју између сродних и блиских наука и научних дисциплина. Дакле, истим делом стварности се, обично, бави више наука и научних дисциплина. Рат и оружану борбу, као мултидисциплинарне појаве, не изучава само ратна вештина. Они су предмет интересовања и многих других наука. То су, пре свега: филозофске, политиколошке, техничке, економске, организационе, историјске, педагошке, психолошке и медицинске науке и научне дисциплине. Све оне изучавају проблеме у области рата и оружане борбе са свог специфичног становишта (филозофско, политиколошко, техничко, економско, организационо, историјско, педагошко, психолошко и медицинско становиште).

Повезаност наука и научних дисциплина може се видети и непосредно, преко основних субјеката науке – научних (и стручних) радника.⁴ Из биографија великих војних теоретичара и војсковођа може се закључити да су били врсни познаваоци многих наука и научних дисциплина, пре свега ратне вештине и њене историје, филозофије, логике, примењене математике, више светских језика, и слично. Поред индивидуалног изучавања тих наука, они су непосредно сарађивали с бројним научницима – филозофима, математичарима, историчарима, књижевницима итд. Тако се претпоставља да је, на пример, чувени кинески војни теоретичар Сун Цу био под непосредним утицајем више тадашњих кинеских филозофа. Александар Македонски је имао за

⁴ Уочавајући такво стање, Михаило Марковић наглашава: „Савремена подела рада у науци заиста, поред свих својих предности, има и тај крупан недостатак да масовно ствара људе који су ван своје специјалности потпуне незналице и примитивци. Међутим, ствари нису тако просте. Велике личности у науци су све само не уски специјалисти: на пример, скоро сви велики физичари XX века – Планк, Ајнштајн, Бор, Шредингер, Хајзенберг, Борн, Де Брољи – људи су велике културе са смислом за синтезу и филозофска уопштавања“ (М. Марковић, *Филозофски основи науке*, ШИРО „Србија“, Београд, 1981, стр. 59).

учитеља чувеног античког филозофа Аристотела. Суворов је, поред доброг познавања историје, страних језика, актуелне ратне вештине, логике и примењене математике, био један од највећих познавалаца психологије руских војника. Клаузевиц је, упоредо са предметима у Општој војној школи, редовно слушао и предавања из логике инспирисане Кантовом, а касније и Хегеловом филозофијом, а самостално је изучавао и бројна друга филозофска, историјска и политичка дела. Макијавелија је сматрао главним својим учитељем реализма, а своје оштро осећање реалности је изграђивао на студијама из области политике, логике и историје.

Дакле, нема сумње да су све науке и научне дисциплине тесно повезане и нема ниједне науке која, посредно или непосредно, не изучава предмете и процесе у домену рата и оружане борбе. То, уједно, обавезује научне раднике у војсци да компаративним изучавањем и других наука и научних дисциплина остварују мултидисциплинарни прилаз проблемима изучавања и да нова сазнања, у оригиналном или дорађеном облику, користе за потребе своје науке, уз посредно обогаћивање теорија и других наука.

Критеријум рационалности је у непосредној супротности с критеријумом о повезаности наука и научних дисциплина. Науке су, без сумње, тесно повезане, али институције, организације и поједине државе нису у могућности да све науке и научне дисциплине равномерно развијају. То је и један од основних разлога за успостављање сарадње између института, школа, компанија и држава, нарочито на развоју нових технологија, космичких програма, аутоматизованих система оружја итд. Дакле, критеријум рационалности непосредно противуречи заговорницима развоја гломазног система војних наука у Војсци. Наиме, поставља се питање рационалности конституисања бројних наука и научних дисциплина у Војсци кад за то не постоје ни кадровске, ни материјалне могућности, јер те науке већ постоје у друштву и изучавају предмете и процесе у домену рата. Уосталом у рату, као веома сложеној и комплексној појави, учествују две или више држава, односно друштва, а не само војска. Рат је вишедимензионална појава која, поред оружаног облика испољавања, има и политичку, економску, дипломатску, културну, религиозну и друге димензије. Оне су предмет интересовања и других наука, а свака наука своје емпиријско подручје изучава и у рату и у миру. Захваљујући томе, већина вредних научних дела о рату, нарочито оних која су објављена у последњих неколико десетина година, не потиче из војске, већ управо из цивилних институција.

Критеријум стања реалне праксе, односно стања војне науке у нашој пракси, значајан је због тога што га део војних теоретичара користи као аргумент за конституисање и фаворизовање гломазног система војних наука у Војсци. У аргументацији својих ставова, они полазе од основне чињенице да тај систем у пракси постоји и да га, на основу тога, треба и званично верификовати. Међутим, позивање на

стање реалне праксе оправдано је само у ситуацијама када је та пракса научно усмеравана.⁵

У конкретном случају стање је обрнуто: због научне неусмерености наша пракса је била принуђена да сама себи изнаходи путеве развоја. Ти путеви, најчешће, водили су у погрешном смеру, па се цео процес враћао на почетну позицију уз огромне материјалне и временске губитке, и негативне последице по развој кадра и организацију рада. То се нарочито може видети кроз развој праксе од првог симпозијума о војној науци до сада. Наиме, ту праксу карактерише стагнација у ратној вештини и нагли развој других војно оријентисаних научних дисциплина. То се, пре свега, односи на развој војнотехничких и војно-политичких научних дисциплина и на војну андрагогију. Оне су, у међувремену, прерасле у самосталне науке, фомиране су (а неке су касније и укидане) њихове школе и последипломске студије, и у кадровском и материјалном, па и у организационом погледу надрасле су ратну вештину.⁶

Непосредне последице таквог стања су вишеструке, а основна последица је појава својеврсног преливања кадра из ратне вештине у друге „војне“ науке (ратну вештину углавном напушта способан кадар). Тај кадар изучава друге војно оријентисане научне дисциплине и, нормално, даје допринос развоју тих научних области. Дакле, кадар се у Војсци не развија пропорционално с потребама науке, него стихијно. Тај стихијни развој ратној вештини, и одбрани земље у целини, наноси вишеструку штету. Прво, зато што део најспособнијег кадра, који је наменски школован за руковођење јединицама, одлази из ратне вештине и прелази у друге војно оријентисане научне дисциплине. Друго, што се тај кадар касније користи и за попуњавање упражњених, најчешће руководећих положаја за које је потребан кадар из ратне вештине.⁷ Они, природно, настоје и даље да фаворизују своју научну дисциплину и људе који су ту дисциплину изучавали, и то све на штету тог радног места и ратне вештине уопште. Треће, што тако неравноправан однос кадра условљава неравноправан однос у целокупном научноистраживачком раду – од заступљености науке у настави, преко избора проблема

⁵ У вези са праксом, Грци су користили два термина – *praxis* и *dispraxia*. Први термин означава посао који је вредан и сврсисходан, а други – лош посао, невољу, разарање. Рушилачка активност која деградира науку и човека уопште или механичко понављање радних операција не могу се сматрати праксом (опширније А. Тановић, *Вриједности и вредновање*, Завод за издавање уџбеника, Сарајево, 1972, стр. 15–16).

⁶ Тако је, на пример, у периоду од 1986. до 1990. године у војним школама тадашње ЈНА било укупно 185 доктора наука. У ратној вештини било је само осам доктора или 4,3 одсто од укупног броја. У друштвеним наукама је било 20 доктора наука или 10,8 одсто, у техничким – 45 или 24,3 одсто, а у медицинско-биолошким – 84 или 45,5 одсто. Сада је стање још неповољније по ратну вештину.

⁷ Сада је општа појава да се на места предвиђена за научни кадар из ратне вештине поставља кадар с академским звањима из других војно оријентисаних научних дисциплина (војно-политичке, војноандрагошке, војноекономске, војнотехничке и друге дисциплине). То је очигледна последица недостатка кадра из ратне вештине, али и неуважавања основних критеријума за попуну радних места. Чињеница да је неко магистар или доктор наука никако не може бити гаранција успешног обављања дужности у некој другој научној области.

за истраживање (укључујући и теме за дипломске радове, магистарске тезе и докторске дисертације), издвајања средстава за школовање и организовања тимских истраживања,⁸ до дефинитивне израде стручних и научних саопштења. Четврто, што велики део тог кадра одлази из Војске и прикључује се матичним наукама, где логично и припада. То се нарочито односи на војнотехничке, војномедицинске и биолошке науке и војну информатику. Тај неусмеравани развој праксе војне науке негативно је утицао и на науку у друштву. Формирање система војних наука и преузимање обавеза других наука непосредна је последица изолације од матичних наука и смањеног интересовања цивилних школских и научних институција за проблеме рата и оружане борбе. То се нарочито види из истраживачке праксе тих институција и недовољне заступљености војних наука у законским и другим доктринарним документима. Уосталом, војна наука није заступљена ни у класификаторском низу наука који је званично објављен у Службеном листу СР Југославије.⁹

Неравномеран развој наука и научних дисциплина карактеристичан је и за стратегију, оперативну и тактику. Од укупног броја војничког и старешинског састава већина (око 99 одсто) налази се у тактици, нешто мање од један одсто у оперативи и око пет процена у стратегији. Са научним кадром је супротно: највише га има у стратегији, а затим у оперативи и, најмање, у тактици. Дакле, наша пракса није научно усмеравана. Њен стихички развој одвијао се непосредно на штету ратне вештине, односно оне науке која се не изучава ни у једној другој институцији у друштву. Такво стање, наравно, није могуће прихватити као један од критеријума класификације, јер би то значило мирење с чињеницом да убудуће, уместо кадра из ратне вештине, војним школама и научним институцијама, па и трупним јединицама, руководи кадар из других војно оријентисаних научних дисциплина – војни техничари, војни андрагози, војни политиколози, војни психолози, социолози итд.

Критеријум прагматичности, који се односи на интерес и корист, у нашој теорији до сада није озбиљније разматран. Томе је нарочито допринела наша досадашња марксистичко-дијалектичка методолошка оријентација, која је у непосредној супротности с основним поставкама прагматизма. За разлику од теорије, у нашој пракси има много прагматизма. Он је пратио сваку озбиљнију трансформацију војне науке, али не са позиција основних аксиолошких поставки, већ у најгорем облику испољавања. Уместо да се полази од основних вредности и користи за војну науку, најчешће се полазило од појединачних и групних интереса унутар те науке. Тако добијена решења, најчешће, нису била заснована на основним прагматичким поставкама о општем интересу

⁸ Тако се, на пример, од укупног броја одобрених средстава за научноистраживачки рад у Војсци, техничким наукама додељује 97–99 одсто, а свим другим војним наукама, укључујући и ратну вештину, од један до три одсто.

⁹ „Службени лист СР Југославије“, бр. 61/1993, 8. октобар 1993, стр. 1229–1230.

науке, већ на реалном односу снага у остваривању личних и групних интереса. Основно питање које би се у вези с прагматизмом могло поставити јесте: „Какву корист друштво очекује од војске?“ Одговор гласи: „Одбрану од оружане агресије“. Дакле, војска припрема и води борбена дејства. Све друге активности у рату (политичке, економске, дипломатске, пропагандне итд.) не реализује војска, него друге институције, односно друштво као целина. Зато су војне науке само оне науке које изучавају припрему и вођење борбених дејстава у домену оружане борбе.

Идентификација војних наука

Из идентификације и експликације критеријума класификације може се закључити да се војне науке могу разматрати у ширем и ужем значењу. У *ширем значењу* под војним наукама би се могле подразумевати све науке и научне дисциплине које са свог специфичног становишта изучавају рат и оружану борбу. У *уже значењу* под војним наукама би се могле подразумевати само специфичне науке које се односе на непосредну припрему и вођење борбених дејстава у домену оружане борбе. То су стратегија, оператика и тактика.

Шире значење појма војних наука непосредно произилази из критеријума о повезаности наука и научних дисциплина, али је у супротности са неким другим критеријумима – нарочито са критеријумима рационалности и прагматизма. То значење појма војних наука није примерено војној организацији из више разлога.¹⁰ Прво, Војска није једини субјект који учествује у рату као комплексној и веома сложеној друштвеној појави. Дејства и друге активности у рату припрема и води друштво, а Војска – борбена дејства у домену оружане борбе. Друго, Војска нема ни материјалних, ни кадровских могућности за развијање тако гломазног и нефункционалног система војних наука. Уосталом, тај систем већ постоји у друштву и нема потребе да се поново успоставља у војној организацији. Фаворизовање таквог система наука у Војсци значило би мирење с појавом бројних идентичних и сличних система наука (на

¹⁰ На непосредну опасност од развоја гломазног система војних наука указивано је и на првом симпозијуму. Тако је, на пример, генерал-потпуковник Никола Пејиновић, нагласио: „Ако бисмо се држали критерија да се све науке и дисциплине које се баве ратом и оружаном борбом групишу у један корпус наука, пре би то био нескладан монструм него кохерентан систем с научно функционалним смислом“. На крају, визионарски је закључио: „Напокон, реорганизујући наш војни школски систем с тежњом да га уградимо у школски систем у друштву, ми смо се нашли пред потребом да уведемо научне степене, наставничка звања и академске титуле за научне кадрове у армији. Мислим да би, у вези с тим, армији, односно њеним школским и научним институцијама требало остварити право да једино оне одређују научне степене магистра и доктора војне науке, док сви други – историчари, педагози, социолози, инжењери, економисти, географи, и др. – те степене треба да добију од одговарајућих институција на универзитетима и у грађанству“ – подвукао М.С. (Н. Пејиновић: *Однос војне науке и других наука, у Војна наука, ВИЗ, Београд, 1971, стр. 228–229.*

пример, полицијске науке и слично). Треће, конституисање тако гломазног система војних наука у Војсци подразумева и преузимање обавеза за развој и оних наука које већ постоје у друштву и преузимање одговорности за припрему и вођење рата у целини. Истовремено, то подразумева и смањивање интересовања школских, научних и других институција у друштву за проблеме у области рата и оружане борбе. Четврто, то обавезно доводи до преливања кадра из ратне вештине у друге војно оријентисане научне дисциплине, односно до маргинализовања стратегије, оператике и тактике, нарочито у областима које се односе на ангажовање видова и родова и обједињавање активности у борбеним дејствима. Пето, такав начин конституисања војних наука води ка изолацији од матичних наука у друштву.

Уже значење појма војних наука је прихватљивије за потребе војне организације. Дакле, војне науке су само науке које изучавају припрему и вођење борбених дејстава у области оружане борбе. То су *стратегија, оператика и тактика*, односно науке које су, према досадашњим конвенционалним решењима, чиниле научне дисциплине ратне вештине. Разлози за такву класификацију војних наука су бројни. Пре свега, једино те науке изучавају оружану борбу са специфичног становишта – не постоји ниједна друга наука која се бави суштинским проблемима непосредне припреме и вођења борбених дејстава, односно која се бави изучавањем оружане борбе са становишта учешћа у њеној непосредној припреми и вођењу. Друго, појам *ратна вештина*, и у формалном и у суштинском смислу, губи значај.¹¹ Он се у потпуности може редесфинисати, односно заменити појмом *војне науке*. Треће, таквим организовањем војне науке се ослобађају изолације и отварају „широка врата“ према свим другим наукама у друштву, и обрнуто. Истовремено, стварају се услови да се све друге науке (свака са свог становишта) озбиљније баве проблемима рата и оружане борбе. Четврто, наставно-научна већа у војним институцијама растеређују се сложених проблема око школовања кадра из других војно-оријентисаних научних дисциплина. Уместо војних наука, те обавезе би преузеле матичне науке у друштву. Дакле, школе у Војсци би имале обавезу да школују кадар само из стратегије, оператике и тактике, односно кадар који се не школује ни у једној другој школи у друштву. Пето, таквим организовањем војних наука побољшава се квалитет школовања официра и спречава њихов одлазак у друге војно оријентисане научне дисциплине. Шесто, на тај начин ће се успоставити тешња сарадња између науке у војсци и науке у друштву. Осим тога, тачно ће се прецизирати надлежности и обавезе према рату свих школских, научних и других институција

¹¹ Назив ратна вештина имплицира на вештину, а не на науку која би била интересантна и бројним научницима изван Војске. Зато није чудно што многи научници ратној вештини оспоравају научност и што настоје да је потчине овој или оној групи наука. Поред тога, рат, као појава, не може имати вештину. Вештина је својство одређених субјеката (војска, официри, војници), а не рата као појаве.

које се, на овај или онај начин, баве проблемима рата и оружане борбе. Тако ће се обезбедити јединствен и свеобухватан прилаз друштва проблемима учешћа у припреми и вођењу рата као веома комплексне, мултидисциплинарне и вишедимензионалне појаве.

Такав начин организовања војних наука намеће и неколико додатних објашњења, пре свега о статусу научних дисциплина које су непосредно интегрисане у ратну вештину. То су, првенствено, руковођење, логистика, војна географија и војна историја. Оне се, према критеријуму општости, не могу сврстати у класификаторски низ заједно са стратегијом, оператиком и тактиком, зато што су у њима интегрисане. Тако је, на пример, руковођење интегрални део и стратегије, и оператике и тактике, али и дисциплина унутар њих, као што су, на пример, тактике видова и родова. Дакле, наведене научне дисциплине, строго научно посматрано, припадају наведеним наукама. Међутим, на основу критеријума сличности и разлике, оне би се конвенционално могле издвојити у посебне целине, али то није прагматично зато што се губи веза са садржајима праксе на које су усмерене. Њихово издвајање у самосталне науке значило би сужавање подручја интересовања (објекта) и формално-логичко цепање садржаја предмета стратегије, оператике и тактике. Другачије речено, морали бисмо се помирити с чињеницом да, на пример, уместо команданта бригаде, бригадом непосредно командује специјалиста из руковођења, а да процену простора обавља специјалиста из војне географије, и слично.

Са војном историјом ситуација је нешто другачија. Историја науке је саставни конституенс науке и зато нема логичког оправдања за њено издвајање у посебну науку. Војна историја, онако како се сада третира, веома је широк појам. До сада се под тим појмом подразумевало све оно што је у вези с развојем војске кроз историју и учешћем друштва и војске у рату. То није ни историја војних наука, већ много шире подручје, с бројним подацима и догађајима маргиналним за војну науку. Зато тај појам треба редефинисати и везати га за војне науке: стратегију, оперативку и тактику. Дакле, и стратегија, и оперативка и тактика имају своју историју, која је саставни и нераздвојни део тих наука. Друго је питање ко ће ту историју тумачити у наставном процесу – наставник историје или наставници стратегије, оперативке и тактике. То зависи, пре свега, од тренутне оспособљености кадра или од конвенционалних решења, али је најлогичније да наставник науке тумачи и историју науке. Наставник тактике, на пример, мора бити оспособљен толико да у наставном процесу примере из актуелне тактике пореди и објашњава примерима из историје тактике. Слично је и са другим наукама. Наставник филозофије, на пример, уједно је и наставник историје филозофије, односно филозофије кроз историју. Дакле, студенти могу изучавати и војну историју ради развијања патриотских осећања и упознавања с историографским материјалима ради шире едукације. Међутим, историја науке указује на генезу елемената теорије, и то не

само на нивоу дескрипције, па чак ни експликације, већ, пре свега, ради предвиђања развоја предмета и процеса на које се односе елементи теорије у будућности.

Слично је и с организовањем наставног процеса у војним школама из других дисциплина. На основу критеријума сличности и разлике може се доћи до показатеља о потреби интегрисања кадра или формирања самосталних катедри и група наставника. Тако се, на пример, из едукативних разлога, катедре руковођења, војне географије и логистике могу издвојити у посебну организацијску целину. Слична је ситуација и са катедрама видова и родова унутар оператике и, нарочито, тактике. Међутим, то наставнике војних наука (стратегije, оператике и тактике) не ослобађа обавезе да познају и тумаче наведене дисциплине у наставном процесу. За разлику од њих, школовање кадра и формирање катедри из других војно оријентисаних научних дисциплина реализовало би се слично формирању катедри математике, физике и слично.

Проблем да ли су стратегија, оператика и тактика научне дисциплине или су већ конституисане у самосталне науке треба детаљније истражити. Претходна истраживања показују да постоје оправдани разлози да се конституишу у самосталне војне науке. Пре свега, свака од њих чини релативно самосталну целину и има своју релативно самосталну теорију, коју треба и даље истраживати и изграђивати. Њихови објекти нису научно утемељени, али постоје конвенционална решења. Досадашња научна истраживања указују на потребу редефинисања конвенционалних решења и прихватање ставова да је објект тактике бој, оператике – битка, а стратегије – оружана борба. Што се језика и метода тиче, ситуација је нешто комплекснија, али тај проблем имају и многе друге науке. Све у свему, признавањем статуса научности значајно би се допринело даљој афирмацији и развоју стратегије, оператике и тактике.

Закључак

На основу наведеног, може се закључити да су проблеми класификовања војних наука веома сложени, да су мултидисциплинарне природе и да се не могу решавати на основу појединачних критеријума. Науке и научне дисциплине су, без сумње, међусобно тесно повезане. Оне се не могу изоловано посматрати нити у потпуности (без остатка) класификовати у одређене класификаторске низове. Дакле, строго научно посматрано, не постоји ниједан критеријум према којем би се могла направити прецизна и у потпуности исцрпна класификација војних наука. Прихватљива класификација могућа је само на основу вишекритеријумског прилаза, уз претходно уважавање основних поставки методолошког есенцијализма, номинализма и њиховог дијалектичког јединства.

Војне науке, на основу тог прилаза, могу се дефинисати у ширем и ужем значењу. Под војним наукама у ширем значењу подразумевају се

све науке у друштву које, са било којег становишта, изучавају проблеме рата и оружане борбе. Оне обухватају проблеме организовања целокупног друштва за учешће у рату и зато нису примерене само војној организацији. Под војним наукама у ужем значењу подразумевају се само науке које изучавају проблеме припреме и вођења борбених дејстава у домену оружане борбе и које се не организују ни у једној другој институцији у друштву. То су стратегија, оператика и тактика. Конвенционално се могу заузети ставови да се, на основу критеријума сличности и разлике, издвоје у посебне целине и самостално конституишу још и руковођење, логистика, војна географија и, евентуално, историја војних наука, јер је уже значење појма примереније потребама војске. Све друге војно оријентисане научне дисциплине припадају матичним наукама у друштву.

Садашњи основни проблем војних наука јесте неравномеран развој наука и научних дисциплина у тзв. систему војних наука. Многе војно оријентисане научне дисциплине су и у кадровском и у материјалном погледу надрасле стратегију, оператику и тактику, и тако све више сужавају подручје њиховог интересовања. Зато је неопходно да се одмах приступи интегралном планирању и развоју кадра. Дакле, потребно је урадити комплексну анализу радних места, спецификацију формацијских потреба и динамику садашњег развоја кадра, а затим школовање и развој кадра прилагодити реалним формацијским потребама. Тако ће се превазићи очигледан недостатак кадра у стратегији, оператици и тактици, као основним војним наукама. У супротном, динамика развоја кадра, и војне науке уопште, и даље ће зависити од појединачних и групних интереса и реалног односа снага на терену. А тај стихијни и научно неусмеравани развој науке и даље ће се одвијати на штету стратегије, оператике и тактике.